

Бориченко К.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення

**ГРОШОВА ДОПОМОГА СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ,
ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ**

Концепцією розвитку охорони здоров'я населення України, затвердженою указом Президента України від 07.12.2000 р., охорона здоров'я дітей, забезпечення умов для їх всебічного розвитку визнані в Україні загальнонаціональним пріоритетом. У зв'язку з цим, одним із завдань нашої держави є забезпечення сприяння розвитку і вихованню здорового покоління.

На виконання зазначених завдань спрямований і соціальний захист сімей з дітьми, які мають специфічні потреби у сфері охорони здоров'я, до яких, зокрема, відносяться і діти, які постраждали від аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

Закріплення чинним законодавством України права сімей, діти у яких потерпіли внаслідок Чорнобильської катастрофи, спрямоване на компенсацію особам, у тому числі і сім'ям з дітьми, її несприятливих наслідків. Дані грошові виплати відносяться до групи допомог, які задовольняють потребу у підтриманні бюджету родини при неординарних обставинах.

До таких допомог, відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», зокрема, відносяться: щомісячна грошова допомога на дітей, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, які відвідують дошкільні навчальні заклади (розмір якої для дітей віком до 3 років становить 13 грн. 50 коп., від 3 до 8 років - 26 грн. 50 коп.); щомісячна допомога на кожну дитину шкільного віку, яка евакуйована із зони відчуження або народилася після 26.04.1986 року від батьків, які на час настання вагітності матері, мали підстави належати до I або II категорії осіб, постраждалих від Чорнобильської катастрофи, яка виплачується незалежно від інших видів допомогу розмірі 16 грн. 50 коп.; щомісячна допомога сім'ям на кожну дитину шкільного віку, яка стала інвалідом або перебуває на диспансерному обліку по захворюванню внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також дітям шкільного віку, батьки яких стали інвалідами I або II групи чи померли внаслідок Чорнобильської катастрофи, замість попередньої допомоги, у розмірі 32 грн.; грошова компенсація учням,

студентам закладів освіти, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи, які не харчуються в їдальнях зазначених навчальних закладів, в таких розмірах: у віці від 6 до 10 років - 180 грн., від 11 до 14 років - 185 грн., від 15 до 18 років - 190 грн. на місяць пропорційно навчальним дням, в які діти не харчувалися; одноразова компенсації дітям, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, передбачена ст. 48 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», розмір якої потребує детального дослідження.

Не потрібно робити складних математичних розрахунків, щоб дійти висновку про недостатність розмірів зазначених соціальних допомог. Вплив радіоактивного випромінювання на організм людини, а особливо на ще не сформований організм дитини, є досить згубним, а мінімізація його наслідків потребує значних додаткових грошових затрат, що часто лягає непосильним тягарем на плечі батьків такої дитини.

Визначаючи розмір одноразової компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, органи соціального захисту населення керуються постановою Кабінету Міністрів України «Про встановлення розмірів виплат деяким категоріям громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 20.04.2007 р. № 649, відповідно до якої розмір такої компенсації для дітей-інвалідів становить 1264 грн.

У той же час, відповідно до ст. 48 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», одноразова компенсація дітям-інвалідам за шкоду, заподіяну їх здоров'ю, повинна становити 10 мінімальних заробітних плат, яка склалася на момент встановлення дитині інвалідності.

Нормами Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» 28.12.2007 р. зазначене положення було викладене у новій редакції, відповідно до якої встановлення порядку виплати та розміру зазначеної компенсації передавалося до компетенції Кабінету Міністрів України. Однак, Рішенням Конституційного Суду України від 22.05.2008 р. № 10-рп/2008 зазначені положення були визнані такими, що не відповідають Конституції України, а, отже, втрачають чинність з моменту ухвалення відповідного рішення. Таким чином, для визначення розміру одноразової компенсації дітям-інвалідам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, застосуванню підлягають положення ст. 48 Закону України

«Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та закон України про Державний бюджет на відповідний рік, яким встановлюється розмір мінімальної заробітної плати на відповідний рік.

Аналогічної позиції дотримуються органи судової влади під час розгляду відповідних спорів. Так, Вищим адміністративним судом України під час розгляду 05.07.2011 р. справи № К-46576/09 встановлено, що Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» Кабінет Міністрів України не уповноважений зменшувати встановлені останнім конкретні розміри доплат, пенсій і компенсацій. Навпаки, у частині першій статті 67 зазначеного Закону встановлено, що ці розміри підвищуються Кабінетом Міністрів України відповідно до зміни індексу вартості життя і зростання мінімальної заробітної плати. У зв'язку з цим, при вирішенні спорів щодо розміру одноразової компенсації за шкоду, заподіяну здоров'ю особам, які стали інвалідами внаслідок Чорнобильської катастрофи, застосуванню підлягає саме стаття 48 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та положення інших законів щодо встановлення розміру мінімальної заробітної плати на кожен рік.

Таким чином, можна дійти висновку, що як і для соціального захисту сімей з дітьми в цілому, так і для окремих їх категорій, зокрема сімей з дітьми, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, характерним є неконституційне внесення змін законами про Державний бюджет до спеціальних законів України, якими корегуються питання соціального захисту, в тому числі шляхом зміни обсягу його здійснення, обмеження компенсацій і гарантій, встановлених спеціальними законами, які є складовою конституційного права громадян на соціальний захист і достатній рівень життя кожного. З даною ознакою нормативно-правового регулювання здійснення соціального захисту сімей з дітьми, які постраждали від Чорнобильської катастрофи, шляхом призначення і виплати соціальних допомог, тісно пов'язана ще одна його особливість: відсутність дієвого механізму реалізації рішень Конституційного Суду України, що ускладнює правозастосування у цій сфері та призводить до порушення права громадян на соціальний захист.

Варто також наголосити на невідповідність державним соціальним стандартам України розміру соціальних допомог, що призначаються в рамках соціального

захистусімей з дітьми, які постраждали від Чорнобильської катастрофи. На нашу думку, їх розмір доцільно було б корегувати з урахуванням зростання прожиткового мінімуму, встановленого законом для дитини відповідного віку. У той же час, варто зазначити, що у 2014 році, враховуючи економічну та політичну ситуацію в Україні, дане положення реалізувати неможливо, у зв'язку з внесенням 27.03.2014 р. до Закону України «Про Державний бюджет на 2014 рік» змін, відповідно до яких норми щодо поетапного підвищення прожиткового мінімуму для всіх соціально-демографічних груп населення були виключені.